

GYDYTOJAS PRANAS MAŽYLIS PANEVĖŽYJE

Panevėžio medikai, kaip ir kiti inteligentai, turėjo nemažą įtaką miesto kultūriniam, o kartais ir politiniam gyvenimui. Carinės Rusijos okupacijos metais ir tarpukariu Panevėžyje dirbo žymūs medikai: Anupras Moigis, Antanas Didžiulis, Pranas Mažylis, Vladas Kuzma ir kiti.

Išskirtinę vietą tarp jų užėmė Pranas Mažylis. Jis į Panevėžį atvyko 1918 m. ir dirbo tik pusantrų metų, tačiau per tą laiką įsteigė dvi ligonines, pasižymėjo kaip puikus gydytojas.

Pranas Mažylis

Pranas Mažylis gimė 1885 m. Kupiškio valsčiuje, netoli Skapiškio miestelio, Šilaikiškio kaime, pasiturinčių ūkininkų Jurgio ir Onos Mažylių šeimoje. Tėvai mokėjo skaityti, buvo apsišvietę žmonės. Pranas šeimoje buvo vyriausias vaikas. Be jo dar augo brolis Antanas ir trys seserys – Teklė, Aleksandra ir Antanina. Vaikystė, kaip ir visų kaimo vaikų, prabėgo dirbant nesunkius ūkio darbus. Pirmieji mokslo žingsniai buvo pas kaimo „daraktorių“.

1893 m. Pr. Mažylis pradėjo mokytis Šiaulių gimnazijoje – vienoje iš keturių gimnazijų, buvusių Kauno gubernijoje. Tačiau joje buvo persekiojama lietuvių kalba, be to, kaimo vaikas sunkiai pritaupo prie turtingų valdininkų vaikų. Tada tėvai Praną perkėlė į Liepojos gimnaziją, kur mokytis buvo lengviau, ir pragyvenimas

nebuvo brangesnis nei Šiauliuose. Čia mokėsi daug kaimiečių vaikų iš Lietuvos.

Baigęs keturias gimnazijos klases, tėvų noru, turėjo stoti į Kunigų seminariją, bet, neturėdamas tam pašaukimo, atsisakė ir liko toliau mokytis Liepojos gimnazijoje. Liepoja tuo metu buvo stambus miestas su išsivysčiusia pramone.

Gimnazijoje Pr. Mažylis pradėjo domėtis visuomeniniu-politiniu gyvenimu: tautinio išsivadavimo, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo klausimais, bendravo su tuometiniais gimnazistais Jonu Biliūnu, D. Alseika, P. Bugailiškiu ir kitais. Suartėjo su socialdemokratiškos pažiūros moksleiviais. Vėliau savo autobiografijoje Pr. Mažylis rašė, kad 1902 m. įstojo į Lietuvos socialdemokratų partiją¹.

1904 m. baigęs Liepojos gimnaziją, įstojo į Maskvos universiteto Istorijos-filologijos fakultetą, tačiau, pasimokęs tik kelis mėnesius, grįžo į Lietuvą. Pradžioje gyveno Panevėžyje. Dalyvavo 1905 m. darbininkų streikuose, protesto demonstracijose. Už tai caro žandarų buvo persekiojamas. Vėliau persikėlė į Šiaulius. Dažnai lankėsi tėviškėje. Už demonstracijų organizavimą buvo areštuotas, kalėjo Ukmergėje. Jam buvo iškelta byla už dalyvavimą nusikalstamoje veikloje, nes agitavo nuversti caro valdžią ir įkurti demokratinę Lietuvos valstybę. 1906 m. Pr. Mažylis perkeltas į Kauno kalėjimą, o po kelių mėnesių buvo paleistas už užstatą.

1908 m. rudenį Pr. Mažylis įstojo į Krokuvos universiteto Medicinos fakultetą. Gyveno kukliai, pragyvenimui užsidirbdavo privačiomis pamokomis. Mokslas sekėsi gerai, studijuodamas dirbo Anatomijos katedroje. 1913 m. baigė universitetą ir pradėjo dirbti Krokuvos miesto ligoninėje gydytoju akušeriu-ginekologu, o prasidėjus pirmajam pasauliniam karui – chirurgu. Buvo vertinamas kaip gabus, darbštus gydytojas.

Baigiantis Pirmajam pasauliniam karui Pranas Mažylis grįžo į Lietuvą ir atvyko dirbti į Panevėžį, kuris tuo metu dar buvo okupuotas vokiečių, siautė epidemijos, badas. Matydamas grėsmingą situaciją mieste, Pr. Mažylis be jokios paramos ėmėsi atkurti Apskritis ligoninę. Į Panevėžį atvyko studentas medikas Vladas Kuzma, pasirodė dar keli gydytojai, ir pradėjo veikti ligoninė, galima sakyti, atsiradusi „iš nieko“. Žinoma, ligoninė vertėsi sunkiai. Mieste buvo renkami ligoniams baltiniai, maitinosi jie savo maistu. Personalui algos nebuvo mokamos – atlyginimą gaudavo maisto produktais iš pačių ligonių sudaryto fondo. Ligoninės darbuotojai ir miestiečiai pripažino Pr. Mažylį ligoninės vadovu, nepaisant to, kad jokių valdžios įgaliojimų jis neturėjo.

Nors tuo metu mieste dar tebebuvo vokiečiai, labai suaktyvėjo K. Klorio vadovaujami bolševikai.

Vokiečių karinei administracijai leidus atidaryti turgų centrinėje aikštėje, bolševikai čia pradėjo ruošti mitingus ir eitynes miesto gatvėmis. Prie jų pritapo ir socialdemokratiškos pažiūros gydytojai Pranas Mažylis ir Vladas Kuzma.

1919 m. gegužės mėnesį Pranas Mažylis ir Vladas Kuzma buvo suimti ir perduoti karo lauko teismui. Už bendravimą su bolševikais grėse sušaudymas². Tačiau miesto visuomenei ir ypač buvusiam Vlado Kuzmos bendramokslui Panevėžio gimnazijoje, Lietuvos kariuomenės karininkui (vėliau žinomam diplomatu), Juozui Urbšiu prašant, bataliono vadas Jonas Variakojis bei karo lauko teismo pirmininkas B. Draugelis abu medikus paleido ir paliko dirbti ligoninėje, prižiūrint karo komendantui. Svarbus buvo ir tas faktas, kad tuo metu Panevėžyje trūko kvalifikuotų gydytojų, ypač chirurgų, o sergančių ir sužeistųjų buvo daug.

Gydytojo Pr. Mažylio sugebėjimai, organizuojant Panevėžio apskrities ligoninę, neliko nepastebėti. 1919 m. Lietuvos Raudonasis Kryžius nutarė steigti dar vieną ligoninę sužeistiems ir sergantiems Lietuvos kariuomenės savanoriams Panevėžyje. Šios 200 lovų ligoninės įkūrimas buvo pavestas Pranui Mažyliui. Panevėžio Raudonojo Kryžiaus ligoninė Mokytojų seminarijos patalpose (Klaipėdos g.) veikė nuo 1919 m. liepos 8 d. iki 1921 m. rugpjūčio 1 d. Gydytojas Pr. Mažylis buvo šios ligoninės direktorius, dirbo chirurgu bei vadovavo Chirurgijos skyriui. Tuo pat metu jis tebevadovavo ir Apskrities ligoninei, kurioje buvo Chirurgijos bei Akušerijos-ginekologijos skyrių vedėju. Tuo metu Lietuvoje siautė dėmėtoji ir vidurių šiltinė, dizenterija, raupai. Galima suprasti, koks sunkus buvo medikų darbas, ir kokių milžinišku krūviu dirbo gydytojas Pr. Mažylis.

1920 m. Kauno medicinos draugija aptarė sunkią medicinos padėtį ir ypač blogą gimdymo ir ginekologinės pagalbos būklę. Buvo nuspręsta prie Kauno ligoninės Akušerijos skyriaus organizuoti akušerių kursus. Kursams organizuoti buvo pakviestas Pranas Mažylis.

Tuo metu Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninėje tvyrojo netvarka ir ūkinė suirutė. Ligoninei reikėjo tvirtos vadovo rankos. Įvertinus gydytojo Pr. Mažylio patirtį steigiant ligonines Panevėžyje, jis buvo paskirtas Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninės vadovu. Šioje ligoninėje Pr. Mažylis dirbo 20 metų. Kartu vadovavo ir akušerių kursams.

Daktaras Pr. Mažylis reikalavo, kad akušerės būtų skrupulingai sąžiningos, mėgtų savo darbą, būtų jam atsidavusios. „Tegul tokios mokinės, – sakydavo jis, – būtų ir mažai teoriškai pasiruošusios, bet atiduokite jas į mano rankas, ir aš padarysiu iš jų puikias akušeres. Svarbiausia – pasišventimas ir meilė savo profesijai“. Pr. Mažylis pats parašė kursus baigusios akušerės pasižadėjimą, kurį kiekviena akušerė iškilmingai perskaitydavo, pabaigoje prižadėdama savo darbą visuomet atlikti sąžiningai, nepaisant pacienčių turtinės padėties.

Daug laiko, jėgų, pasišventimo reikalavo gydytojo darbas. Tuo metu Pr. Mažylis gyveno ligoninėje. Kol nebuvo pakankamai patyrusių gydytojų, bet kuriuo metu, dieną ar naktį, ligoninės darbuotojai galėdavo pasibelsti į jo buto duris. Daktaras visada patardavo, o dažnai ir pats bėgdavo pas ligonį.

Pr. Mažylis dirbo ir Kauno Vytauto Didžiojo universitete: ruošė būsimuosius gydytojus, vadovavo Akušerijos-ginekologijos katedrai ir klinikai.

Darbai ir sugebėjimai neliko neįvertinti. 1922 m. Pr. Mažyliui suteiktas docento, o 1930 m. – profesoriaus vardas. Jis tapo labai populiarius studentų ir dėstytojų tarpe, nuolat buvo renkamas į įvairias komisijas, pripažintas didžiausiu autoritetu gydytojų etikos srityje.

Profesorius Mažylis ypatingą dėmesį skyrė motinos ir vaiko sveikatai, rūpinosi naujų ligoninių, akušerijos-ginekologijos skyrių steigimu, mokslo vystymu Lietuvoje. 1964 m. profesorius lankėsi Panevėžyje, dalyvavo čia vykusioje XI-oje Lietuvos akušerių-ginekologų konferencijoje, kurioje skaitė pranešimą „Dėl priemonių perinataliniam naujagimių mirtinumui mažinti“.

Šio straipsnio autoriui teko didelė garbė 1954–1960 m. studijuojant Kauno medicinos institute klausytis profesoriaus Pr. Mažylio paskaitų, stebėti jo aktyvų dalyvavimą studentų mokslinės draugijos veikloje, dalyvauti katedros organizuojamuose Akušerijos-ginekologijos klinikos darbuotojų pasitarimuose. Mačiau profesoriaus nepalenkiamą reiklumą, ištikus klinikinei nesėkmei.

Verta prisiminti akušerijos egzaminus. Paskutinis klausimas visada būdavo profesoriaus paruoštas akušerijos uždavinys – sudėtinga praktinė akušerinė

situacija, kuriai reikėjo rasti geriausią sprendimą. Maloniai įsimintinas buvo ir valstybinis akušerijos-ginekologijos egzaminas. Jo pabaigoje profesorius pasidomėdavo apie būsimą absolvento darbo vietą, pasirinktą specialybę. Kai aš pasakiau, kad pasirinkau akušerio-ginekologo, o žmona – pediatrės specialybę, ir vyksime dirbti į Panevėžį, mačiau, kaip nušvito profesoriaus veidas. Jis kelis kartus pakartojo: „Gerai, labai gerai, kad vykstate dirbti į Panevėžį, vienas priimsite gimusį kūdikį, kitas toliau prižiūrėsite“. Profesoriumi ši žinia buvo ypač maloni.

Profesorius Pr. Mažylis turėjo daug mokinių ir pasekėjų. Ilgametis Kauno medicinos instituto rektorius ir Hospitalinės terapijos katedros vedėjas, akademikas, profesorius Zigmantas Januškevičius minėjo, kad jis visą gyvenimą nešiojo širdyje savo mokytojų – profesorių Prano Mažylio, Vlado Lašo, Vlado Kuzmos, Petro Avižonio, Jono Šopausko atminimą, jų humanistines idėjas, žavėjosi jais kaip asmenybėmis, jų enciklopedinėmis žiniomis, jų doroviniais imperatyvais³.

Su didele pagarba apie profesorių Praną Mažylį kalbėdavo ir žymusis Panevėžio šiuolaikinės akušerijos-ginekologijos pradininkas, šviesios atminties gydytojas Vladas Dalinda. Jis, baigęs Kauno universitetą, keturis metus dirbo Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninės Akušerijos-ginekologijos klinikoje ir mokėsi iš profesoriaus Pr. Mažylio. Gydytojas Vl. Dalinda operuodamas dažnai prisimindavo, ką tokiais atvejais sakydavo prof. Pr. Mažylis, kaip patardavo pasielgti. Primindavo mums, jauniems gydytojams, tuo metu dar tebegyvavusią profesoriaus Pr. Mažylio taikytą tiesioginio kraujo perpylimo metodiką, demonstravo šio kraujo perpylimo metu taikytą aparatą, prisimindavo tokiu būdu išgelbėtas gimdyves.

Profesorius Pranas Mažylis mirė Kaune 1966 m. vasario 28 d.

Literatūra:

¹Kuzminskis V. ir kt. Pranas Mažylis. – Vilnius, 1970. – P. 6-28, 34, 63, 67.

²Knizikevičienė L. Sveikatos apsauga Panevėžyje XX a. pr. - 1940 m. // Panevėžys nuo XVI a. iki 1990 m. – Panevėžys, 2003.- P. 423-424.

³Voverienė O. Sukūręs logišką nuoseklią kovos su išemine liga sistemą // Lietuvos aidas. - 2009, kovo 12, p. 5.